

HUSSEIN JASMINE*

A hátsó ajtós elektronikus felügyelet Magyarországon: A reintegrációs őrizet elmélete és gyakorlata

*Back-Door Electronic Monitoring in Hungary: Theory and Practice
of Reintegrative Surveillance*

ABSZTRAKT

A technológia fejlődésével számos új jogintézmény látott napvilágot a büntető igazságszolgáltatás területén. Ilyen az elektronikus felügyelet is, amelyet magyar viszonylatban először a házi őrizettel összefüggésben szabályoztak, majd a reintegrációs őrizet formájában 2015-ben jelent meg a büntetés-végrehajtás területén. A szabályozás alapvetően megfelelő, és a gyakorlati tapasztalatok alapján hatékonyak is mondható, mégis vannak olyan kapcsolódó részkérdések, amelyek elméleti tisztázása meglátásom szerint szükséges. Ide sorolható a reintegrációs őrizet feltételeinek esetleges kiszélesítése, vagy a szabadságvesztés-büntetéshez, illetve a feltételes szabadságra bocsátáshoz való viszonyulása. Mindezek tisztázása abból adódóan is szükséges, hogy a technológia térhódítása feltételezhetően itt nem áll meg, így az elektronikus felügyelet alkalmazási körének jövőbeni kibővítése magyar viszonylatban is elképzelhető.

Kulcsszavak: büntetés-végrehajtás, elektronikus felügyelet, reintegrációs őrizet, szabadságvesztés-büntetés

ABSTRACT

With the development of technology many new legal institutions were regulated in the criminal justice systems. Electronic monitoring is one of those, which from the Hungarian perspective first appeared in the form of home detention in criminal procedure law. Later on, in 2015 the technology of electronic monitoring was implemented in prison law as the institution of reintegrative surveillance. The regulation is basically appropriate and according to the experiences could be seen as effective. However, there are some related theoretical questions which need to be answered. For example, the question of widening the potential application of reintegrative surveillance, or the relation between reintegrative surveillance and imprisonment or conditional release. Answering these questions is important as presumably the technological development will not stop on this level, thus we can expect the widening of electronic monitoring in Hungary as well.

Keywords: prison law, electronic monitoring, reintegrative surveillance, imprisonment

* Dr. Hussein Jasmine, PhD-hallgató, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Bűnügyi Tudományok Intézete. Email: husseinjasmine94@gmail.com. A kutatást az EFOP-3.6.2-16-2017-00007 azonosító számú „Az intelligens, fenntartható és inkluzív társadalom fejlesztésének aspektusai: társadalmi, technológiai, innovációs hálózatok a foglalkoztatásban és a digitális gazdaságban” című projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap és Magyarország költségvetése társfinanszírozásában valósul meg.

Jelen tanulmány középpontjában kifejezetten a reintegrációs őrizet jogintézményének vizsgálata áll, amely a büntetés-végrehajtás körében az elektronikus felügyelet ügynevezett hátsó ajtós megoldása. A jogintézmény bevezetése óta több mint 5 év telt el, ezért az elméleti és gyakorlati szempontok áttekintése is lehetséges az elmúlt évek tükrében – a jövőre tekintettel pedig szükséges is, hiszen főként a nyugat-európai példák alapján feltételezhető, hogy az elektronikus felügyelet alkalmazási köre Magyarországon is bővülni fog, ezért már most érdemes meghatározni bizonyos jogi kereteket és garanciákat.

Az alapvető fogalmi tisztázást és a rövid (magyar) történeti áttekintést követően a reintegrációs őrizet hatályos szabályozását tárgyalom. Itt nem célozom a normatív környezet kimerítő ismertetése; kiemelést a jogszabály egyes rendelkezései és az ezekhez kötődő elméleti kérdések kapnak, mint például a reintegrációs őrizet alkalmazási feltételei vagy a beszámítás kérdése. Ezután a gyakorlati tapasztalatok áttekintése következik, amelyeket a legfrissebb, publikált statisztikai adatokkal együtt vizsgálok. Végül pedig egy érdekes elméleti kérdéskör körüljárására vállalkozom, amely kapcsán különböző elhatárolási szempontok alapján igyekszem éles határvonalat húzni a reintegrációs őrizet és a feltételes szabadságra bocsátás jogintézménye között, és rávilágítani a reintegrációs őrizet és a szabadságvesztés-büntetés egymáshoz való viszonyára.

1. Fogalmi áttekintés: az első és hátsó ajtós stratégiák

Mint a cím is utal rá, a reintegrációs őrizet jogintézménye az ún. *back-door* elektronikus felügyeleti modellbe illeszkedik, így elsőként az ehhez kapcsolódó fogalmi rendszerről adok rövid magyarázatot.

A túlszűfolttság problematikájával, valamint a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási alternatíváival több nemzetközi dokumentum és ajánlás foglalkozik,¹ amelyek megoldási lehetőségeit a büntetés-végrehajtási jog szempontjából dogmatikailag két nagy csoportba sorolhatjuk. Beszélhetünk az ún. első ajtós módzatokról (*front-door strategies*), amelyek eleve arra irányulnak, hogy az elkövető ne kerüljön be a büntetés-végrehajtási intézetbe, így kiküszöbölve az esetleges prizonizációs hatásokat. Tág értelemben ide sorolhatjuk a dekriminalizáció gondolatát, a mediációs eljárást, az alternatív szankciók alkalmazását, illetve a felfüggesztett szabadságvesztés jogintézményét is. A másik nagy csoport a hátsó ajtós stratégiák (*back-door strategies*), amikor a fő cél, hogy a fogvatartási periódus a lehető legrövidebb legyen. Ilyen megoldások az időelőtti szabadítás jogintézményei, mint például a feltételes szabadságra bocsátás.² Ebbe a dogmatikai rendszerbe illeszthető be az elektronikus felügyelet is, amely a technológia fejlődésével, valamint az európai büntetőpolitika humanizálódásával egyre inkább teret nyer a büntető igazságszolgáltatásban.

¹ Recommendation No. R (99) 22 of the Committee of Ministers to Member States Concerning Prison Overcrowding and Prison Population Inflation, Council of Europe, 30 September 1999; United Nation Office on Drugs and Crime: *Handbook on strategies to reduce overcrowding in prisons*. United Nations, New York, 2013. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/Overcrowding_in_prisons_Ebook.pdf (2019. 03. 26.).

² Juhász Zsuzsanna: (Túl)zsűfolttság és börtönügy. *FORVM Acta Juridica et Politica*, 2018/2, 178.

Az elektronikus felügyelet lényegét tekintve egy általános fogalom, amely a büntető igazságszolgáltatás rendszerében felügyeleti, korlátozó intézkedésekhez kapcsolódik, és a technológia (elektronikus távfelügyeleti eszköz) segítségével lehetővé teszi az igazságszolgáltatási és végrehajtó szervek számára az adott személy mozgásának, tartózkodási helyének, viselkedésének valós időben történő nyomon követését, ellenőrzését, szabályozását.³ Ennek megvalósítása különböző technikai megoldásokkal, eltérő igazságügyi szakaszokban és többféle jogintézményhez kapcsolódva történhet. A büntetés-végrehajtási jogban alkalmazását tekintve a szakirodalom bevett fogalomként használja az ún. első ajtós elektronikus felügyelet (*front-door electronic monitoring*), illetve a hátsó ajtós elektronikus felügyelet (*back-door electronic monitoring*) terminusokat. Az előbbi esetén az elektronikus távfelügyeleti rendszer segítségével úgy történik a szabadságvesztés-büntetés végrehajtása, hogy az elítélt személynek egy percet sem kell a büntetés-végrehajtási intézetben töltenie, büntetésének teljes tartamát otthon tölti ki. Ehhez képest az utóbbi megoldás az időelőtti szabadítási formák egyikének tekinthető, a hangsúly a fogvatartott társadalomba történő fokozatos visszavezetésén van. Fontos, hogy egyik módozat sem jár a személyi szabadság teljes elvonásával, csupán annak korlátozásával.

2. A magyar szabályozás alakulása

Magyarországon a büntetés-végrehajtás területén az első ajtós módozattal (egyelőre) még nem találkozhatunk. 2015-ben viszont megjelent az elektronikus távfelügyeleti eszköz alkalmazása, amelyet egy hátsó ajtós megoldásként szabályoztak a reintegrációs őrizet jogintézményének formájában. Bevezetésének előzménye volt, hogy Magyarországon 2003 óta lehetőség nyílt az elektronikus felügyelet alkalmazására a házi őrizettel összefüggésben,⁴ így a jogintézmény törvényi szabályozását megelőzően részben ezekre a hazai tapasztalatokra, részben pedig az osztrákok felhasználási tapasztalataira terjedtek ki a vizsgálódások.⁵ A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény eredetileg nem tartalmazta a reintegrációs őrizetet, később viszont az annak módosításáról szóló 2014. évi LXXII. törvény bevezette a jogintézményt. Ennek indokolása rögzíti, hogy a jogszabály a büntetés-végrehajtási intézetek telítettségének csökkentése és a fogvatartottak társadalmi beilleszkedésének érdekében dolgozza ki a reintegrációs őrizet végrehajtásának szabályait. Ebből az olvasható ki tehát, hogy a jogintézmény célja kettős. Intézeti szempontból a túlszűfolttság enyhítése, a fogvatartottak oldaláról pedig az, hogy lépcsőzetesen visszavezessék őket a társadalomba.⁶

³ NELLIS, Mike: *Standards and Ethics in Electronic Monitoring: Handbook for professionals responsible for the establishment and the use of Electronic Monitoring*. Council of Europe, 2015, 10. <https://rm.coe.int/handbook-standards-ethics-in-electronic-monitoring-eng/16806ab9b0> (2019. 03. 26.).

⁴ NAGY Anita: A reintegrációs őrizet története, szabályozása és európai fejlődési irányai. *Büntetőjogi Szemle*, 2016/1–2, 62.

⁵ VESZELI Dániel: A reintegrációs őrizet bevezetése a büntetés-végrehajtás tevékenységrendszerébe. *Börtönügyi Szemle*, 2015/3, 88.

⁶ PERÉNYI Nóra: A reintegrációs őrizet. 2015, 2. <https://mabie.hu/attachments/article/119/A%20reintegr%C3%A1ci%C3%B3s%20%C5%91rizet.pdf> (2020. 08. 30.)

Ezt követően az egyes büntetőjogi tárgyú törvények módosításáról szóló 2015. évi LXXVI. törvény iktatott be néhány kiegészítést, amelyek vonatkoztak egyrészt a Büntető Törvénykönyv fogolyszökéssel összefüggő szabályainak kibővítésére,⁷ másrészt pedig a pártfogó felügyelő részvételének megteremtésére a reintegrációs őrizet magatartási szabályainak ellenőrzésében, valamint a környezettanulmány elkészítésében.

Fontos változást hozott a *Varga és mások kontra Magyarország* ügy, amelyben az Emberi Jogok Európai Bírósága elmarasztalta Magyarországot az Emberi Jogok Európai Egyezménye 3. és 13. cikkének⁸ megsértéséért, és felhívta a magyar kormányt, hogy a jogerős döntéstől számított hat hónapon belül a problémák felszámolását célzó cselekvési tervet készítsen el.⁹ Ennek eredményeként a 2013. évi CCXL. törvény módosításáról szóló 2016. évi CX. törvény kibővítette a reintegrációs őrizet alkalmazási feltételeit, amellyel az elítéltek korábbinál szélesebb köre vált jogosulttá a reintegrációs őrizettel járó kedvezményekre, meghosszabbodott továbbá a reintegrációs őrizetben letölthető időtartam. E kapcsán a parlamentben a napirendi pont előadója, az igazságügyi minisztérium államtitkára a reintegrációs őrizetet „olyan garanciális szabályokkal övezett jogintézménynek” nevezte, amellyel a túlsúlyosság csökkenthető, sőt tartósan enyhíti azt.¹⁰

2.1. A hatályos szabályok

A reintegrációs őrizet tág értelemben az idő előtti szabadítás egy formájának tekinthető, viszont az elítélt nem nyeri vissza teljes szabadságát, mivel mozgása és tartózkodási helyének megválasztása egy elektronikus távfelügyeleti eszköz segítségével korlátozva lesz.¹¹ A Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának véleménye¹² (a továbbiakban: kúriai vélemény) e kapcsán rögzíti, hogy az elítélt mozgási szabadsága valóban korlátozott, viszont a tartózkodási hely szabad megválasztásának joga megvonásra kerül.¹³ Ez a pontosítás helyén való, tekintve, hogy a reintegrációs őrizet elrendelése esetén a büntetés-végrehajtási bíró által kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet az elítélt csak az elrendelő határozatában meghatározott

⁷ 2012. évi C. tv. 283. § (3a) *A büntetés egy évig terjedő szabadságvesztés, ha az elítélt a reintegrációs őrizet tartama alatt a számára kijelölt lakást és az ahhoz tartozó bekerített helyet vagy a számára meghatározott napirend szerinti tartózkodási helyet a reintegrációs őrizet szabályainak megszegésével abból a célból hagyja el, hogy a szabadságvesztés végrehajtása alól kivonja magát.*

⁸ EJEE 3. cikk *Senkit nem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak, vagy büntetésnek alávetni.* EJEE 13. cikk *Bárkinek, akinek a jelen Egyezményben meghatározott jogait és szabadságait megsértették, joga van ahhoz, hogy a hazai hatóság előtt a jogsérelem hatékony orvoslását kérje az esetben is, ha e jogokat hivatalos minőségben eljáró személyek sértették meg.*

⁹ *Varga és mások v. Magyarország ügy*, 2015. március 10-i ítélet (14097/12., 45135/12., 73712/12., 34001/13., 44055/13., 64586/13. sz. kérelmek).

¹⁰ Völner Pál felszólalása az Országgyűlés 2016. szeptember 27-i ülésnapján.

¹¹ 2013. évi CCXL. tv. 187/A. § (3).

¹² Kúria Büntető Kollégium Joggyakorlat-elemző csoport: *A büntetés-végrehajtási bírói gyakorlat, különös tekintettel a reintegrációs őrizetre. Összefoglaló vélemény.* 2018. https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/osszefoglalo_velemeney_8.pdf (2020. 09. 11.).

¹³ Kúriai vélemény: i. m., 54.

célből, különösen a mindennapi élet szokásos szükségleteinek biztosítása, munkavégzés, oktatásban, képzésben való részvétel vagy gyógykezelés céljából, az ott meghatározott időben és az úti cél meghatározása mellett hagyhatja el.¹⁴

A szakirodalomban a reintegrációs őrizet többféle megközelítésével találkozhatunk. *Bogotján Róbert* például a reintegrációs őrizetet egy olyan „alternatív büntetés-végrehajtási formaként” definiálja, amely a büntetés-végrehajtás céljainak elérését tartja szem előtt, mivel az elítélt sikeres társadalmi visszailleszkedését, ezzel együtt pedig a visszaesési ráta csökkentését szolgálja.¹⁵ A jogintézmény bevezetése pedig „a teljes szabadságelvönés és a szabadságvesztés büntetést követő felelős, önálló életvezetés közötti, eddig fennálló hézagot tölti ki egy, az állami szervek által felügyelt...életszakasszal.”¹⁶ *Pallo József* a reintegrációs őrizetet olyan „atipikus házi őrizetnek” nevezi, amely magába foglalja a feltételes szabadságra bocsátás előnyeit, és amellyel bővült a progresszív célokat szolgáló végrehajtási struktúra.¹⁷ A kúriai vélemény kiemeli, hogy a reintegrációs őrizet egy „sajátos büntetőjogi kontraktus”, amely az állam és az elítélt alkuján nyugszik. Ebben a konstellációban az állam oldalán megjelenik a nyereség és az engedmény, míg az elítéltnél a nyereség és az ígélet jelentkezik. Az ígélet megszegése esetén az állam visszavonja az engedményt, amelynek eredményeként az elítéltnek le kell töltenie a fennmaradó szabadságvesztés-büntetését.¹⁸

Ezzel összefüggésben fontos utalunk arra, hogy mind a progresszivitás, mind pedig a reintegráció hatékony megvalósulása érdekében a reintegrációs őrizet fontos eleme a fogvatartotti (önkéntes) együttműködés, az „ígélet”. Egyrészt, mert a progresszív rezsimszabályok az elítélt ilyen magatartására reagálnak,¹⁹ másrészt az elítélt önkéntes vállalása olyan pszichés elem, amely a végrehajtás sikerességét elősegítheti. Ebből adódóan dicsérendő a reintegrációs őrizet feltételrendszerének ezen eleme, vagyis, hogy azt lehet a jogintézmény hatókörébe bevonni, aki azt önként vállalja.²⁰

Ehhez kapcsolódó kérdésként merülhet fel, hogy szükséges lenne-e a reintegrációs őrizet esetén a kijelölt lakóhelyen az elítélttel együtt élő felnőttkorúak kifejezett hozzájárulása is, mint alkalmazási feltétel? A kérdést egyrészt megalapozza az, hogy a reintegrációs őrizet technikai oldala és a büntetés-végrehajtási pártfogó felügyelők ellenőrzéssel kapcsolatos tevékenysége érintik az egy háztartásban élő harmadik személyek magánszférához való jogát is, beleértve a házasság, illetve a családi élet,²¹ valamint a személyes adatok védelmét. Másrészt az elítélt sikeres

¹⁴ 2013. évi CCXL. tv. 187/A. § (4).

¹⁵ BOGOTYÁN Róbert: A zsúfoltság csökkentésének útjai a börtönépítésen túl. *Börtönügyi Szemle*, 2015/1, 35–36.

¹⁶ BOGOTYÁN Róbert: „Szabadlábban a börtönben” avagy a Reintegrációs Őrizet a gyakorlatban. In: Baráth Noémi Emőke–Pató Viktória Lilla (szerk.): *A haza szolgálatában*. DOSZ, Budapest, 2019, 111.

¹⁷ PALLO József: *A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai*. Dialóg Campus, Budapest, 2019, 145–146.

¹⁸ Kúriai vélemény: i. m., 54.

¹⁹ SCHMEHL János: Stabilitás és fejlődés: a büntetés-végrehajtási törvény által bevezetett speciális jogintézmények helyzete. *Belügyi Szemle*, 2017/11–12, 28.

²⁰ 2013. évi CCXL. tv. 187/A. §

²¹ MOHÁCSI Barbara: A szabadságvesztés-büntetés „lehetséges” alternatívái. In: Nagy Marianna (szerk.): *Ünnepi konferencia az ELTE megalakulásának 375. évfordulója alkalmából: Jogi Tanulmányok I–III*. ELTE ÁJK, Budapest, 2010, 369.

reintegrációja érdekében szükséges, hogy egy megfelelő befogadó környezetben helyezték el, ahol az informális kontrollt gyakorló közeg segítségére lehet. Ez utóbbi kapcsán azonban meg kell jegyezni, hogy a pártfogó felügyelők által elkészítendő környezettanulmányoknak tartalmaznia kell a reintegrációs őrizet végrehajtására kijelölt lakásban lakóknak az elítélthez fűződő kapcsolata jellegét és az elítéltnak a lakásba történő befogadásához való viszonyulásukat.²² Ez a követelmény a reintegráció kapcsán rendkívül fontos, az említett alapjogokkal összefüggő garanciális kérdéseket azonban nem válaszolja meg.

A kúriai vélemény rögzíti, hogy a reintegrációs őrizet célja egybeesik a szabadságvesztés végrehajtásának céljaival, amely egyrészt az ügydöntő határozatban meghatározott joghátrány érvényesítése, másrészt pedig a társadalomba történő sikeres visszailleszkedés.²³ A Kúria ez utóbbi célt kapcsolja össze szorosan a reintegrációs őrizettel, viszont a joghátrány érvényesítése is egyértelműen megjelenik a jogintézmény végrehajtásakor, tény azonban, hogy mindez egy informális társadalmi közegben, jelentős kedvezmények mellett. Ez a szabályozás több pontján is tetten érhető. Enyhébb végrehajtási formának tekinthető, mivel a szabadságelvonnás helyett, szabadságkorlátozásról van szó. A büntetés-végrehajtási kódex rögzíti továbbá, hogy a reintegrációs őrizetben letöltött időtartam a szabadságvesztésbe beszámít.²⁴ Ez azt jelenti, hogy a valamilyen oknál fogva megszüntetett reintegrációs őrizet alatt eltöltött időtartam is beszámításra kerül, ezzel egyértelműen elismerve a jogintézmény jogkorlátozó jellegét és punitív tartalmát. Ennek fontosságát érdemes hangsúlyozni, mivel a nemzetközi diskurzusban sem egyértelmű az elektronikus távfelügyelet alkalmazásának megítélése.²⁵ Ehhez a tényhez kapcsolódó eljárásjogi vetületű garanciális elem, hogy a reintegrációs őrizet alkalmazásáról a büntetés-végrehajtási bíró dönthet.²⁶ *Nagy Anita*²⁷ és *Bogotyán Róbert*²⁸ ezt a jogintézmény legfőbb garanciális elemének nevezik, amely kifejezi, hogy a személyi szabadság részbeni visszaállításáról csak bíró dönthet. Fontos ez az előbbieken részletesebbekhez kapcsolódóan is, hiszen olyan jogintézmény alkalmazásáról dönt a bíró, amely alapvető jogok korlátozásával jár.

A fentieket összegezve úgy gondolom, nem téves azt állítani, hogy a jogintézmény célja hármas, vagyis a joghátrány érvényesítése, a fogvatartottak reintegrációjának elősegítése, valamint az intézményi túlszűfolttság enyhítése.

A korábbiakban már utaltam rá, hogy a reintegrációs őrizetbe helyezés feltételrendszerét 2016-ban kibővítették, véleményem szerint azonban a progresszivitás

²² 8/2013. (VI. 29.) KIM rendelet 62/C.§ (5) bekezdés h) pont.

²³ Kúriai vélemény: i. m., 53.

²⁴ 2013. évi CCXL. tv. 187/A. § (6).

²⁵ Az Európa Tanács elektronikus felügyeletről szóló ajánlása [Recommendation CM/Rec(2014)4] számos lehetséges megoldást sorol fel az elektronikus felügyelet szabályozására vonatkozóan, és az európai országok tapasztalatai is azt mutatják, hogy az elektronikus felügyelet technológiáját sokféle konstrukcióban alkalmazzák a büntető igazságszolgáltatási rendszerekben. Ebből adódóan olyan alapvető kérdésekben is eltérnek a felfogások, mint például hogy az elektronikus felügyelet eszköznek vagy inkább jogintézménynek tekinthető-e.

²⁶ 2013. évi CCXL. tv. 61/A. § (1).

²⁷ NAGY Anita: *Büntetés-végrehajtási jog európai kitekintéssel*. Bíbor, Miskolc, 2017, 80.

²⁸ BOGOTYÁN (2015): i. m., 36.

szellemében ennek további szélesítése is lehetséges lenne. A hosszabb tartamú szabadságvesztésüket töltők számára is biztosítani lehetne a jogintézmény igénybevételét, hiszen annak egyik legfontosabb funkciója a fogvatartottak társadalomba történő visszaillesztése. A szabadságvesztéssel járó nehézségek, valamint a börtönhatások is erőteljesebben jelennek meg a társadalomtól hosszabb ideje, a börtönrezsimben izoláltan élő személyek esetében, akik szabadításának egy kiváló állomása lehetne a reintegrációs őrizetbe helyezés, amelynek időtartamát esetükben rövidebbre lehetne szabni.²⁹

2.2. A reintegrációs őrizet gyakorlati tapasztalatai

A reintegrációs őrizet jogintézményének bevezetését a jogirodalom alapvetően pozitívan értékeli, a gyakorlat fényében pedig alkalmazása sikeresnek tekinthető.

A büntetés-végrehajtás szervezetének 2019-es évkönyve kedvező fordulatként számol be a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról szóló 1991. évi IV. törvény módosításáról, amellyel állami foglalkoztatási szervnél munkavállalási szándékkal jelentkező reintegrációs őrizetbe helyezett elítéltek – annak ellenére, hogy büntetés-végrehajtási jogviszonyuk fennáll – jogosultakká váltak az ott elérhető szolgáltatások igénybevételére. Az évkönyv kiemeli, hogy ez rendkívül fontos lépés volt, ugyanis kedvezően hatott az elítéltek munkaerőpiaci integrációjára, amely a jogintézmény alkalmazásának egy kiemelt célja. A büntetés-végrehajtási szervezet további pozitív tapasztalata az is, hogy az elítéltek alapvetően együttműködőek a jogintézmény alkalmazása során, a reintegrációs őrizet befejezését követően pedig többnyire sikeresen megtalálják helyüket a társadalomban.³⁰

A reintegrációs őrizet a kúriai vélemény szerint is sikeres jogintézmény, amely nemcsak a börtönnépességet csökkenti, de hatékonynak mondható az elítéltek reintegrációja kapcsán is.³¹

A büntetés-végrehajtási bírói joggyakorlattal összefüggésben azonban *Lőrinczy Attila* egy 2018-as tanulmányában utal arra, hogy a jogintézmény tényleges céljaival kapcsolatban bizonytalanság mutatkozik. A szerző szerint ez ott érhető tetten, hogy országos szinten is jelentős eltérések tapasztalhatóak a reintegrációs őrizet hatálya alatt álló elítéltek mozgási szabadsága korlátozásának mértékében, illetve abban, hogy a büntetés-végrehajtási bírák mely okok miatt és mennyi időre engedélyezik a kijelölt lakhely elhagyását.³² Ennek a kérdéskörnek két nehézsége van. Az egyik – amire *Lőrinczy* is hivatkozik – az, hogy „a törvényalkotónak a reintegrációs őrizet céljaira vonatkozó szándéka – az intézmény megnevezésén túl – a konkrét normaszövegben nem jelenik meg”,³³ habár a normaszöveg utal arra, hogy a jogintézmény

²⁹ Lásd még: KADLÓT Erzsébet: A reintegrációs őrizet esélyei Magyarországon. In: Zséger Barbara (szerk): *Kriminológiai Közlemények* 77. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2017, 65–70.

³⁰ Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága: Büntetés-végrehajtási szervezet évkönyve 2019. 21. <https://bv.gov.hu/hu/evkonyv> (2020. 09. 11.).

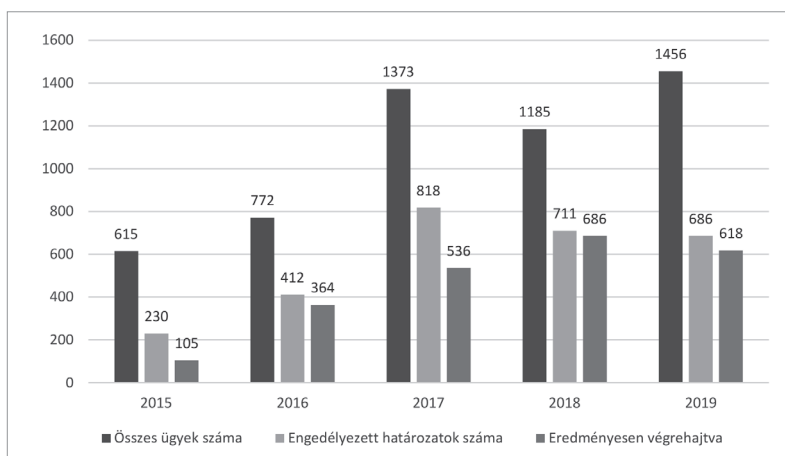
³¹ Kúriai vélemény: i. m.

³² LŐRINCZY Attila: A reintegrációs őrizet büntetés-végrehajtási bírói gyakorlata. In: Zséger Barbara (szerk): *Kriminológiai Közlemények* 78. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2018, 20.

³³ LŐRINCZY: i. m., 20.

alkalmazásával is a szabadságvesztés céljának megvalósulását kell biztosítani.³⁴ Másrészt itt mutatkozik meg az, hogy magának az elektronikus felügyeletnek a szigorú technikai keretei mennyire tág teret biztosítanak mind a jogalkotónak, mind pedig a jogalkalmazóknak – a konkrét szabályozástól függően – arra, hogy ezt a lehető legváltozatosabb tartalommal töltsék meg. Ezzel befolyásolják a jogintézmény punitívitasának mértékét vagy éppen reintegratív céljainak megvalósulását, ezáltal is különböző jogpolitikai célok szolgálatába állítva azt.

A reintegrációs őrizet tartalmának kialakításakor mindenképpen tekintettel kell lenni az arányosság elvére úgy, hogy ezzel együtt teret biztosítsunk az egyéniesítés elvének, amely a hatékony reintegráció egyik alapja. Mit is jelent ez? Ahogyan már utaltam rá, a reintegrációs őrizet a szabadságvesztés-büntetés végrehajtási alternatívája, azzal, hogy az elítélt számára kedvezőbb, ezzel együtt kevésbé szigorú keretek között történik a végrehajtása. Ez szükségképpen azt jelenti, hogy szabadságkorlátozásról, nem pedig a szabadság teljes elvonásáról beszélünk. Véleményem szerint viszont ahhoz, hogy a szabadságvesztés végrehajtásának valódi alternatíváját jelentse, elengedhetetlen, hogy az elítéltek naponta meghatározott óraszámot kötelező jelleggel a büntetés-végrehajtási bíró által kijelölt lakhelyen töltsenek, úgy és akkor, hogy az egyes elítéltek hatékony reintegrációja megvalósulhasson. Ez jogalkotói szempontból részletesebb szabályozást igényelne, példának okáért meg lehetne határozni a napi óráknak azon számát, amelyet az elítéltnak otthonában kell töltenie, viszont a jogalkalmazó, vagyis a büntetés-végrehajtási bíró lenne az, aki az elítélt körülményeire (munkaidejére, családban vállalt szerepére, tanulmányaira stb.) tekintettel határozhatná meg, hogy ez a napnak mely szakaszát jelenti. Ezzel nemcsak szűkebb teret szabnánk a jogalkalmazásnak, de egyfajta útmutatást is jelenthetne ez az egységesebb döntéshozatal érdekében.

1. ábra. Az összes ügyek száma a reintegrációs őrizet bevezetése óta (2015–2019)³⁵

³⁴ 2013. évi CCXL. tv. 187/A. § (1).

³⁵ Az adatok forrása: CZENCZER Orsolya–SZENCZI Attila: A reintegrációs őrizet jogi, technikai, biztonsági és társadalmi aspektusai. *Börtönügyi Szemle*, 2020/2, 26. Az ábra a szerző saját szerkesztése.

A reintegrációs őrizettel összefüggő legfrissebb számadatokat *Czenczer Orsolya* és *Szenczi Attila* publikálta, ezeket az alábbi ábrán szemléltetem.

A szerzőpáros ugyanitt megállapítja, hogy az összes ügyszám alapvetően növekedést mutat, ezzel együtt pedig a reintegrációs őrizetben lévők száma is. Ebből következően megállapítják, hogy a büntetés-végrehajtási bírák hozzáállása a jogintézmény alkalmazásához pozitív. Mindezekben túlmenően pedig az is pozitívan értékelhető, hogy 2015. április 1-jétől 2633 esetben történt reintegrációs őrizet alá helyezés, és ebből csak 72 esetben került megszüntetésre alkalmazása súlyos magatartási szabályszegés miatt.³⁶

2.3. A feltételes szabadságra bocsátás és a reintegrációs őrizet

A jogirodalomban többen utaltak arra,³⁷ hogy a reintegrációs őrizet és a feltételes szabadságra bocsátás jogintézménye hasonlóságot mutat, így egymástól való elhatárolásuk szükséges.

A Kúria véleményében hasonlóan vélekedik. Úgy fogalmaz, hogy „a jogalkalmazás jelenleg biztonsággal nem tudja eldönteni, hogy [a reintegrációs őrizet] miként viszonyul a szabadságvesztés tényleges letöltéséhez és a feltételes szabadsághoz.” Ebből következően a vélemény két javaslatot fogalmaz meg, amellyel ki lehetne váltani a reintegrációs őrizetet. Az egyik a szabadságvesztés letöltésének rövidítéséhez kapcsolódik: lényege, hogy a büntetés-végrehajtási bíró dönthessen (1) a feltételes szabadságra bocsáthatóságra vonatkozó perbírói rendelkezésektől eltérve a szabadságvesztés fele részének kitöltése után az elítélt feltételes szabadságra bocsáthatóságáról, és/vagy (2) a feltételes szabadságra bocsáthatóságból kizárásra vonatkozó perbírói rendelkezésektől eltérve és a feltételes szabadságra bocsáthatóságból kizártság esetében a szabadságvesztés négyötöd részének kitöltése után az elítélt feltételes szabadságra bocsáthatóságáról. A másik javaslat arra vonatkozik, hogy a feltételes szabadság részben vagy egészben elektronikus távfelügyeleti eszközök alkalmazása mellett is biztosítható legyen.

A két jogintézmény egymáshoz való viszonyának meghatározásához először át kell tekintenünk a reintegrációs őrizet és a feltételes szabadság hasonlóságait és különbözőségeit.

Azonosságként nevesíthető, hogy mind a két jogintézmény a szabadságvesztés-büntetéshez kapcsolódik, illetve, hogy az idő előtti szabadítás jogintézményei. A különbségek kapcsán *Pallo József* és *Nagy Anita* is rögzítik, hogy míg a feltételes szabadság a büntető anyagi joghoz kapcsolódik, addig a reintegrációs őrizet büntetés-végrehajtási jogi. E kapcsán azonban megjegyzendő, hogy a szegedi büntetőjogi iskola egyes szerzői a feltételes szabadságra bocsátást egy vegyes jellegű jogintézménynek tekintik. Egyrésztől azért, mert a perbírói ügydöntő határozatában állapítja meg a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségét, ennek legkorábbi időpontját vagy éppen ennek kizártságát. Másrésztől végrehajtási kategóriaként ez

³⁶ BOGOTYÁN (2019): i. m., 114–115.

³⁷ PALLO: i. m.; NAGY ANITA–MÉNYHÉRT ENIKŐ: A reintegrációs őrizet egyes kérdései. *Publicaciones Universitatis Miskolcensis Series Jurídica Et Política*, 2018/2, 227–239.

a progresszív büntetés-végrehajtás utolsó fokozata,³⁸ valamint fontos tényező az is, hogy a feltételes szabadságra bocsátásról végső soron a büntetés-végrehajtási bíró dönt.³⁹

További lényeges különbség, hogy a reintegrációs őrizet a szabadságvesztés egy meghatározott részének végrehajtási alternatívája, míg a feltételes szabadság eredményessége esetén eltekintenek a büntetés meghatározott részének végrehajtásától.⁴⁰ A reintegrációs őrizet alatt eltöltött idő – az őrizet megszüntetése esetén is – beszámít a szabadságvesztés-büntetésbe,⁴¹ míg a feltételes szabadság megszüntetése esetén, a feltételes szabadságon eltöltött időt a szabadságvesztés tartama szempontjából figyelmen kívül kell hagyni.⁴² Itt utalnék vissza annak fontosságára, hogy a jogalkotó figyelembe veszi a reintegrációs őrizettel járó jogkorlátozást, amely olyan mértékű, hogy beszámítást igényel, így egyértelműen a szabadságvesztés végrehajtási alternatívájává emeli. Ezzel szemben a feltételes szabadságra bocsátás különösebb jogkorlátozással nem jár.

Amennyiben az elrendelhetőségi feltételeket vizsgáljuk, megállapítható, hogy a feltételes szabadságra bocsátás szélesebb elítélti körben alkalmazható, hiszen ha a feltételes szabadságra bocsátás lehetősége nem kizárt, annak legkorábbi időpontja határozott tartamú szabadságvesztés esetén a büntetés kétharmad, visszaeső esetén háromnegyed részének, de legkevesebb három hónapnak a kitöltését követő nap.⁴³ Ehhez képest a reintegrációs őrizet kedvezményében az első ízben elítéltek vagy visszaesők nem minősülők bűnismétlők részesülhetnek.⁴⁴ Vagyis, amíg a reintegrációs őrizet a visszaesők esetében nem alkalmazható, addig a feltételes szabadságra bocsátás kedvezményében elviekben a visszaesők is részesülhetnek. Mivel egy enyhébb jogkorlátozással és kisebb kontrollal járó jogintézmény, vagyis a feltételes szabadság hatálya alá visszaesők is bevonhatóak, személy szerint nem látom akadályát annak, hogy ezt a reintegrációs őrizet körében is megtegyük. A Kúria azonban véleményében ezzel ellentétes álláspontot foglalt el, úgy érvelve, hogy a szándékos elkövetéshez kötött és ismételten szabadságvesztés kiszabásához vezető visszaesés általában ellentmond a sikeres reintegráció lehetőségének.⁴⁵

További lényeges különbség, hogy a reintegrációs őrizet végrehajtása alatt erőteljesebb a formális kontroll, hiszen a büntetés-végrehajtási pártfogó jelenléte mellett számolni kell az elektronikus távfelügyeleti eszközzel gyakorolt hatósági kontrollal is.

Eljárási szempontból fontos megjegyezni, hogy mind a két jogintézmény alkalmazhatóságáról végső soron a büntetés-végrehajtási bíró dönt, azonban lényeges, hogy az elrendelési feltételek fennállása esetén a reintegrációs őrizet a feltételes szabadságra bocsátást megelőzheti.⁴⁶ Ebből az is következik, hogy lehetséges a

³⁸ NAGY Ferenc: A szabadságelvonással járó szankciókról az új Btk-ban. *Börtönügyi Szemle*, 2014/4, 5.

³⁹ JUHÁSZ Zsuzsanna: *Büntetőjogi szankciók és végrehajtásuk*. Iurisperitus, Szeged, 2020, 72.

⁴⁰ NAGY-MENYHÉRT: i. m., 237.

⁴¹ 2013. évi CCXL tv. 187/A. § (6).

⁴² 2012. évi C tv. 40. § (3).

⁴³ 2012. évi C. tv. 38. § (1).

⁴⁴ 2013. évi CCXL. tv. 187/A. § (1) bekezdés b) pont.

⁴⁵ Kúriai vélemény: i. m., 64.

⁴⁶ 2013. évi CCXL. tv. 187/A. § (1).

reintegrációs őrizet alatt álló elítélt feltételes szabadságra bocsátása.⁴⁷ Ez a tény tovább erősíti azt, hogy a reintegrációs őrizet a szabadságvesztés büntetésének végrehajtási alternatíváját jelenti.

1. táblázat. A reintegrációs őrizet és a feltételes szabadságra bocsátás összehasonlítása

Reintegrációs őrizet	Feltételes szabadságra bocsátás
Idő előtti szabadítás jogintézménye	idő előtti szabadítás jogintézménye
Büntetés-végrehajtási joghoz kapcsolódik	anyagi jogi és büntetés-végrehajtási jogi vetületei is vannak
Szabadságvesztés büntetésének végrehajtási alternatívája	eltekint a szabadságvesztés-büntetés meghatározott részének végrehajtásától
Beszámít a szabadságvesztésbe (szabályszegés esetén is)	a megszüntető okok realizálódása esetén nem számítják be a szabadságvesztésbe
Első ízben elítéltek vagy visszaesők nem minősülő bűnisméltók esetén alkalmazható	visszaesők esetén is alkalmazható (meghatározott feltételek mellett)
Erőteljesebb formális kontroll	enyhébb formális kontroll
Alkalmazhatóságáról a büntetés-végrehajtási bíró dönt	alkalmazhatóságáról a büntetés-végrehajtási bíró dönt

Mindezek alapján személy szerint úgy gondolom, hogy a két jogintézmény élésen elválnak egymástól.

Mint említettem, a kúriai vélemény javaslatként fogalmazza meg, hogy a feltételes szabadság részben vagy egészben elektronikus távfelügyeleti eszközök alkalmazása mellett is biztosítható legyen. A feltételes szabadság jogintézménye eleve egyfajta alternatív esélyt kínál az elítéltnak arra, hogy példamutató magatartással bizonyítsa, hogy képes követni a társadalmi normákat. Ennek működési alapját egyfajta bizalom megszavazása, a pártfogó felügyelő, valamint a család és a szélesebb társadalmi közeg formális és informális kontrollfunkciója adja. Ha ehhez hozzákapcsoljuk az elektronikus felügyeletet, akkor kiszélesítjük a jogintézmény kapcsán jelenlévő formális kontrollt (adott esetben feleslegesen), ezzel együtt pedig elimináljuk azt a bizalmat, amit ilyenkor az elítéltbe és annak viselkedésébe fektetünk.

James Kilgore szintén felhívja a figyelmet erre a jelenségre. Negatívan értékeli a technológia, ezzel együtt az elektronikus felügyelet olyan módon történő terjedését, amely már meglévő és a „hagyományos” formájukban működő alternatív megoldásokhoz – felfüggesztett szabadságvesztés, próbára bocsátás stb. – hozzáadott körülményként szabályozza az elektronikus felügyeletet. Véleménye szerint egy punitív szemléletű büntetőpolitikai közegben ez nem szolgál a szabadságvesztés helyettesítőjeként, csupán a kontroll mértékét növeli azon egyének felett, akiket a társadalomba próbálnak visszavezetni.⁴⁸ Továbbá kérdésként merülhet fel, hogy-

⁴⁷ 2013. évi CCXL. tv. 61/B. § (1).

⁴⁸ KILGORE, James: *Electronic Monitoring Is Not the Answer: Critical reflections on a flawed alternative*. Urbana-Champaign Independent Media Center, 2015, 11. <https://mediajustice.org/wp-content/uploads/2015/10/EM-Report-Kilgore-final-draft-10-4-15.pdf> (2020. 09. 25.).

ha a feltételes szabadsághoz kapcsoltn alkalmazzuk az elektronikus távfelügyeleti rendszert, akkor megszüntetése esetén beszámításra kerülne-e az így eltöltött időtartam is? Ha pedig erre nemleges választ adunk, akkor mi alapján értékeljük más-ként az elektronikus felügyelet alkalmazását, mint amikor azt a reintegrációs őrizet formájában használjuk?

Ezzel összefüggésben meg kell említenem, hogy a jogalkotó nemrégiben módosította a Büntető Törvénykönyv feltételes szabadságra bocsátásra vonatkozó rendelkezéseit.⁴⁹ E szerint nem bocsátható feltételes szabadságra az sem, akit a hozzátartozója sérelmére elkövetett, nyolcévi vagy ennél súlyosabb szabadságvesztéssel fenyegetett, személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt ítétek végrehajtandó szabadságvesztésre.⁵⁰ Ez alól egy kivételt enged a törvény, viszont ha ilyen elkövetőt feltételes szabadságra bocsátanak, akkor pártfogó felügyelet alá helyezése kötelező, valamint vele szemben el kell rendelni, hogy a bűncselekmény sértettjétől, valamint a sértettre tekintettel annak hozzátartozójától vagy más személytől (együtt: érintett személy), az érintett személy lakásától vagy életvitelszerű tartózkodására szolgáló más ingatlantól – ideértve a gyermekjóléti és gyermekvédelmi intézményeket is –, munkahelyétől, az érintett személy által rendszeresen látogatott intézményektől vagy egyéb helytől, különösen nevelési, nevelési-oktatási vagy gyógykezelés céljából látogatott egészségügyi intézménytől, vallásgyakorlása során látogatott épülettől tartsa távol magát.⁵¹ Ezen magatartási szabályok betartásának ellenőrzésére a bíróság a kötelezett mozgását nyomon követő technikai eszköz alkalmazását rendeli el, amennyiben alkalmazásának műszaki feltételei adottak.⁵²

Vagyis ezáltal pontosan a korábbiakban kifejtett jelenségnek lehetünk szemtanúi, azaz hogy már meglévő alternatívákhoz, jelen esetben a feltételes szabadságra bocsátáshoz kapcsoltn, a pártfogó felügyeleti kontrollt kiegészítve az elektronikus felügyeletet egyfajta biztonsági intézkedésként alkalmazzák.

3. Végszó helyett

Összességében elmondható, hogy a büntetés-végrehajtási jog pozitív fordulata a reintegrációs őrizet bevezetése. Noha a jogalkotó alapvetően megfelelően szabályozta a jogintézményt, tanulmányomban azokra a pontokra igyekeztem rávilágítani, amelyek megítélésem szerint további megfontolást igényelnek. Ide tartozik a reintegrációs őrizet alkalmazási feltételeinek bővítése, amely szélesebb fogvatartotti kör számára tenné lehetővé a reintegráció elősegítését, azzal, hogy egy átmeneti és szigorúan ellenőrzött életszakaszt vezetne be az életükbe. Az alapvető jogok védelmének szempontjából hangsúlyoztam az együtt élő felnőttkorúak beleegyezésének fontosságát, illetve ennek az alkalmazási feltételek közé történő bevezetését. További fontos kérdés a reintegrációs őrizet jogkorlátozó jellegének és ezzel együtt punitív tartalmának elismerése, e mentén ugyanis egyértelműen meghatározható a szabadságvesztéssel való viszonya, valamint jól elhatárolható a feltételes szabad-

⁴⁹ A módosítást beiktatta a 2020. évi CVIII. törvény, hatályos 2020. november 5-től.

⁵⁰ 2012. évi C. tv. 38. § (4) bekezdés d) pont.

⁵¹ 2012. évi C. tv. 71. § (2) bekezdés b) pont.

⁵² 2012. évi C. tv. 71. § (4).

ságtól is. Javaslataim közé tartozott továbbá, hogy a jogalkotó az arányosság és az egyéniesítés alapelveinek, valamint a reintegrációs őrizet bevezetése okainak figyelembevételével részletszabályokat határozzon meg, amelyek szűkebbre szabják a jogalkalmazók mozgásterét, ugyanakkor lehetőséget biztosítanak az egységesítésre, ezzel gátat szabva annak, hogy ugyanazon jogintézmény esetén bizonyos szituációkban a reintegrációs célok, más esetben pedig a büntetőjog szigorja domináljon.

Az elektronikus felügyelet jogintézményeinek vizsgálata folyamatosan aktuális, hiszen a technológia fejlődése dinamikus. Ebből adódóan az elektronikus felügyelet során alkalmazott rádiófrekvenciás és GPS technikák hamarosan meghaladottá válhatnak. Újabb jelenségként és egyben potenciális piaci részként említhetjük az okostelefonokkal összekötött elektronikus felügyeletet, amelynek fejlesztése már megindult az elektronikus távfelügyeleti eszközt gyártó cégek részéről, elsősorban profitszerzés céljából.⁵³ Az ezzel járó tudományos kérdések vizsgálata alapvetően a kriminológia területéhez tartozik, amely kifejezetten foglalkozik a társadalmi kontroll kiterjesztésével, valamint ennek esetleges veszélyeivel. Ezzel együtt viszont a technológia adta lehetőségek jogi keretek közé szorítása fontos normatív szempontú vizsgálódást is igényel, például arra vonatkozóan, hogy milyen konkrét szabályozás védheti megfelelően az elektronikus felügyelet alkalmazása által érintett alapvető jogokat.

A technológia fejlődése mellett nem elhanyagolhatóak a koronavírus okozta világjárvány által kikényszerített intézkedések a büntetés-végrehajtási intézetekben. Az ENSZ Kínzás Elleni Bizottsága felhívta az Európa Tanács tagállamait arra, hogy a járványra tekintettel törekedjenek a túlzásfolttság megszüntetésére vagy legalább csökkentésére különböző átmeneti, sürgősségi intézkedések bevezetésével, ideértve például a szabadságvesztés alternatíváit is.⁵⁴ A járvány hatására több európai országban is kiszélesítették az elektronikus felügyelet használatát, vagy azáltal, hogy kedvezőbbé tették alkalmazási feltételeit, vagy azzal, hogy kibővítették az elektronikus felügyelet végrehajtásához szükséges technikai apparátust. Így tett például Spanyolország, Lengyelország, Norvégia, Hollandia, Svájc, Málta, valamint Anglia és Wales is.⁵⁵ Ennek hatására véleményem szerint számítani lehet arra, hogy ezek az intézkedések nem pusztán átmenetiek lesznek, mert az egyes országok felismerik anyagi és emberi erőforrásbeli előnyeiket, ezért állandósulhatnak vagy akár tovább is terjedhetnek a jövőben. Mivel nagy a valószínűsége annak, hogy ezek a ma még kissé utópisztikusnak ható tendenciák hamarosan hazánkat is eléri, fontos, hogy a tudományos élet diskurzusában megjelenjenek.

⁵³ NELLIS, Mike: „Better than Human?” Smartphones, Artificial Intelligence and Ultra-Punitive Electronic Monitoring. 2019. <https://www.challengingcarceration.org/wp-content/uploads/2019/01/TI-and-Smart-EM-Final-.pdf> (2020. 10. 10.); NELLIS, Mike: Clean and dirty electronic monitoring. 2018. <http://justice-trends.press/shaping-lives-the-use-of-electronic-monitoring/> (2020. 10. 10).

⁵⁴ Europe: CPT urges intensifying temporary measures introduced to prevent COVID-19. *Prison Insider*, 15 July 2020. <https://www.prison-insider.com/en/articles/europe-le-cpt-appelle-a-intensifier-les-mesures-temporaires-mises-en-place-pour-prevenir-la-covid-19> (2020. 09. 11.).

⁵⁵ Coronavirus: Prison Fever. *Prison Insider*, 31 December 2020. <https://www.prison-insider.com/en/articles/coronavirus-la-fievre-des-prisons> (2020. 09. 11.).